

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Десислава Лилова (СУ „Св. Климент Охридски“)
за дисертационния труд на Андриана Спасова

АНТИЧНИ РЕМИНИСЦЕНЦИИ В УЧЕБНИКАРСКАТА КНИЖНИНА ПРЕЗ БЪЛГАРСКОТО ВЪЗРАЖДАНЕ

ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“ В
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 2.1 – ФИЛОЛОГИЯ, НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ
– ЛИТЕРАТУРА НА БЪЛГАРСКОТО ВЪЗРАЖДАНЕ

Докторската дисертация на Андриана Спасова е сериозно изследване в полето на българската литературна история. То представлява обхванат опит да се проследи и анализира рецепцията на античното наследство в педагогическата книжнина от епохата на Възраждане. Впечатляващ е преди всичко обемът на емпиричния материал, който е подложен на анализ. Той включва целия корпус от педагогическа книжнина, предназначена за българските училища в периода от началото на XIX век до 1878 г. Хронологията на изданията (общ брой: 229), както и разпределението им по предмети са представени във вид на таблица като приложение към дисертацията (с. 300-332). В центъра на анализа съответно са поставени онези видове учебници, в които е установена висока концентрация на антични мотиви. Такива се оказват всеобщите истории, българските истории, букварите, христоматиите, христоитиите, както и някои други учебни помагала по нравоучение. Във всеки от тези жанрове на свой ред са открити произведения, които имат представителен характер за възрожденската рецепция на античното наследство. Тези екземплярни текстове са подложени на детайлно проучване с подчертан афинитет към статистическите методи на анализ. Показателни примери в това отношение са приложените таблици на античните имена в учебника на Тодор Шишков *История на българския народ* (с. 370-371), на българските преводи на *Илиада* от Омир (с. 346-361) и *Животът на Езоп* от Максимос Планудис (с. 333-337) и др.

Стремежът към максимална изчерпателност и усилието за систематизация на мащабния емпиричен материал са водещи принципи на обсъждания дисертационен труд. По мое мнение този изследователски етос безспорно заслужава уважение. Именно благодарение на него Андриана Спасова въвежда в научна употреба непроучената досега българска история на Найден Геров, която е запазена в ръкопис. Смятам този откривателски елемент за приносно достойнство на дисертацията и мога само да се надявам, че в близко бъдеще Андриана Спасова ще превърне направения от нея кратък анализ на ръкописната творба (с. 186) в самостоятелно изследване.

На базата на този впечатляващ по обхват изворов материал е изследван начинът, по който се формира корпусът от антични мотиви в педагогическата книжнина на Възраждането. На анализ са подложени не само генеалогията на този корпус, но и неговите употреби. Подходът на Спасова се отличава с висока компетентност по отношение на направените досега изследвания върху културата на българския XIX век. Детайлното познаване на специализираната литература позволява на докторантката да търси отговори на поставените въпроси в диалог с широкия диапазон от научни традиции, концепции и гледни точки в избраното за изследване научно поле.

От друга страна, бих искала да изразя съмнение дали рецептивната теория на Ханс Роберт Яус, използвана като основна концептуалната перспектива, дава достатъчно възможности да се рационализират употребите на античността във възрожденските учебници. В случая комуникацията между читателя и текста, която би следвало да произвежда „горизонт на очакване“, се осъществява в рамките на образователната система – класически, мощен механизъм за производство на колективна идентичност. Институционалният контрол над знанието (включително над употребите на античността в модерната епоха) е централен проблем за теориите на модерността и национализма и може само да се съжалева, че техният продуктивен потенциал е останал до голяма степен неизползван.

Второто ми възражение се отнася до таблицата с хронологическа класификация на учебниците по история. В нея са включени преписът на *История славянобългарска*, направен от Софроний Врачански през 1781 г. (с. 361), *История българска* на Гаврил Кръстевич (с. 367), *Разкази за старовременните хора* на Любен Каравелов (с. 368), както и *Съкратена история на умственото развитие в Европа* от Дж. Дрепър в превод на Атанас Илиев (с. 368). По мое мнение не всяко историографско съчинение е учебник и тази разлика съществена. Различен е потенциалът на двата вида произведения да стандартизират колективното въображение, тъй като нормите на националната идентичност се изработват в рамките на образователната система. Историографските версии извън тази система са важни, защото могат да дадат представа както за логиката, по която е направена нормативната селекция, така и за идеологията на нейните алтернативи. Но не виждам основание тези произведения да бъдат третираны като учебници.

В заключение бих искала да подчертая, че направените бележки и възражения не променят цялостното ми положително отношение към представения за защита дисертационен труд. Моето убеждение е, че той има сериозни качества, отговаря на законовите изисквания и затова заслужава уважение и висока оценка. На тази основа препоръчвам присъждане на

Становище от доц. д-р Десислава Лилова

образователната и научна степен „доктор” на Андриана Спасова и се надявам, че нейното изследване ще бъде публикувано, за да стигне до широк читателски кръг.

27. 10. 2017 г.

доц. д-р Десислава Лилова